

آشنایی با آیین بودیسم

<?xml encoding="UTF-8">

آیین بودا از شاخه های کیش هندوست . این آیین از هندوستان بیرون آمده و سراسر مناطق خاوری را در نوردیده است و به علت داشتن اندیشه های عرفانی لطیف و گسترش در مناطق پرجمعیت جهان ، پیروان زیادی دارد و اخیرا به اروپا و آمریکا نیز سرایت کرده است .

1- سرگذشت بودا

بودا (Buddha) به معنای بیدار لقب گوتاما شاکیا مونی (Gautamamuni -Sakya) بنیانگذار مکتب اصلاحی بودیسم است . به عقیده بوداییان وی که فرزند پادشاه شهر کاپیلاستو (vastu-Kapila) در شمال هندوستان بود، در حدود سال 563 ق . م . به دنیا آمد و در آغاز سیدارثا (Siddhartha) یعنی کامیاب نامیده می شد. ستاره شناسان پیشگویی کرده بودند که این شاهزاده پس از مشاهده نمونه های بیماری ، پیری و مرگ و برخورد با یک ریاضت کش دنیا را ترک خواهد کرد و به ریاضت روی خواهد آورد. بدین سبب پدرش دستور داده بود وی را به دور از ناملایمات زندگی بشری و در ناز و نعمت پرورش دهند و مراقب رفتار و کردار او باشند. شاهزاده با دخبر عمومیش یشودهرا (Yasodhara) ازدواج کرد و دارای پسری به نام راهولا (Rahula) شد. وی در 29 سالگی پس از مشاهده موارد مذکور، شبانه از کاخ و تنعمات آن گریخت و تحت ارشاد فردی به نام آلارا (Alara) زندگی راهبان را برگزید و پس از شش سال ریاضتهای سخت و سنگین در جنگلهای سرانجام هنگامی که از وصول به حقیقت از طریق ریاضت نومید شد، ریاضت را کنار گذاشت و به تأمل و تفکر و مراقبت معنوی روی آورد. جهاد اکبر او نیز شش سال طول کشید و پس از آن با هفت هفته توقف زیر درختی که بعدا درخت بیداری نامیده شد، با مارا (Mara) یعنی شیطان ویرانگر مبارزه کرد و در نهایت به حقیقت دست یافت و بودای دوره کنونی شد. به عقیده بوداییان در دورانهایی پیشین جهان نیز تعدادی بودا آمده اند. هر یک از این بوداها قبل از ظهورشان بودی ستو (sattva-Bodhi) خوانده می شود، یعنی کسی که به معرفت کامل دسترسی دارد یا بودای بالقوه است . بودا در مدت 40 سال با مسافرتها فراوان ، آیین خود را در سراسر هندوستان تبلیغ کرد و بر اثر ملاقات با افراد مختلف ، به اصلاح نفوس و تربیت شاگردانی همت گماشت که برجسته ترین آنان پسر عمومیش آنندا (Ananda) بود. وی سرانجام در هشتاد سالگی در حدود سال 483 ق . م . به نیروانا پیوست .

داستان زندگی شگفت آور بودا از قدیم الایام جذابیت داشته و به همین دلیل این داستان دینی به زبانهای گوناگون ترجمه و در سراسر جهان منتشر شده است . نقل عربی آن با اضافاتی از فرهنگ سریانی ، به عنوان داستان بلوهر و یوذاسف بین مسلمانان رواج پیدا کرد.(1)

2- تاسیس نظام

اندیشه های اصلاحی بودا در مخالفت با تعصب های برهمنان بود و اختلافات طبقاتی را باطل می شمرد. تعالیم

اخلاقي وي در مجموعه هايي مانند تري پیتکا (pitaka-Tri) يعني سه سبذگرد آمده است . اين تعاليم که بر آيين هندو پايه گذاري شده است ، ترک دنيا، تهذيب نفس ، تامل ، مراقبه و تلاش براي رهايي از گردونه زندگي پر رنج اين جهان را توصيه مي کند و براي وصول به نيروانا اهميت زيادي قائل است و مفهوم آن را توسعه مي دهد. آيين بودا در قرون بعدي بخش عمده اي از خاک هندوستان را تسخير کرد و در کشورهاي همسايه نيز گسترش يافت . در قرون هشتم و نهم ميلادي ، دو تن از دانشمندان آيين هندو را نوسازي کردند و بر اثر آن ، آيين بودا اندک اندک از هندوستان برچيده و آيين هندو جانشين آن شد، اما اشکال گوناگون آن در خاور دور و مناطق ديگر گسترش يافت .

3- فلسفه بودا

هنگامي که بودا به حقيقت دست يافت ، ابتدا به شهر بنارس رفت تا پنج تن از راهبان را که از وي روي برتافته بودند، بيايد. او مي انديشيد که اين پنج تن مانند وي در جستجوي حقيقتند و تعليم دادن ايشان از ساير مردم آسانتر است .

و چون به بنارس پا نهاد آن پنج تن را ديد که در ميان بيشه اي نزديک شهر نشسته اند و با هم سخن مي گویند. هنگامي که چشم آنان به بودا افتاد، به يکديگر گفتند : «اين سيدارتاست که مي آيد؛ همان که دست از رهبانيت کشيد؛ خوب است به او کاري نداشته باشيم .»

اما چون بودا به آنان نزديک شد به وي سلام کردند و از او خواستند در کنارشان بنشيند. آنگاه از وي پرسيدند :

«سرانجام ، حقيقتي را که مي جستي ، يافتي ؟» بودا گفت : «آري ، آن را يافتم .»

راهبان گفتند : «پس به ما بگو حقيقت و حکمت و راز هستي چيست ؟» بودا پرسيد : «آيا شما به کارما يعني قانون کردار ايمان داريد؟» گفتند : «آري .» بودا گفت : «پس بدانيد که همان سرآغاز حکمت و آگاهي از حقيقت است . از نیکو نیکو پديد مي آيد و از بد بد. اين نخستين قانون زندگي است و همه چيزهاي ديگر بر اين قانون استوار است .»

گفتند : «اين که تازگي ندارد.» گفت : «اگر چنين است قرباني ، دعا و تضرع به درگاه خدا عاقلانه نيست .» راهبان پرسيدند : «چگونه ؟» بودا پاسخ داد : «زيرا آب هميشه سراشيبي مي رود، آتش هميشه داغ است و يخ همواره سرد. اگر براي همه خدايان هندوستان هم دعا کنيم ، آب هرگز سربالا نمي رود و آتش سرد و يخ گرم نمي شود. زيرا در زندگي قانونهايي يافت مي شود که همه چيز بر آنها استوار است . از اين رو، کاري که انجام گرفت ، قابل ابطال نيست و دعا و قرباني براي خدايان نيز سودي ندارد.»

آنان با اين سخن موافقت کردند و بودا افزود : «اگر اين سخن درست است ، کتاب وداها که به مردم راه و رسم دعا و قرباني را مي آموزد، درست نيست و برخلاف گفته پيشوايان ديني ، من اعلام مي کنم که وداها مقدس نيستند.»

راهبان از اين جرات بسيار شگفت زده شدند و از بودا پرسيدند : «تو مي گويي برهما هنگام آفريدن جهان مردم را به طبقات گوناگون تقسيم نکرده است ؟» پاسخ داد : «اصلا من باور ندارم برهما چيزي را آفريده باشد تا جهان آفريده او باشد.»

آنان پرسيدند : «پس جهان ساخته کيست ؟» بودا پاسخ داد : «به نظر من جهان ابدی است و آغاز و انجامی ندارد. دو چيز است که بايستي از آن پرهيز کرد : يکي زندگاني پر از لذت که زاييده خودخواهي و فرومايگي است و

دیگر زندگی پر از رنج و خود آزاری که آن نیز سودی ندارد و هیچ یک از این دو به نیکبختی منجر نمی شود.»

4- اخلاقیات

سرانجام راهبان از بودا پرسیدند : «پس راه درست کدام است ؟» پاسخ داد : «راه میانه ، میان لذت و رنج است که از راه هشتگانه به دست می آید. راه هشتگانه هشت قانون بزرگ زندگی را می آموزد :

1. پرهیز از آزار جانداران

2. پرهیز از دزدی

3. پرهیز از بی عفتی

4. پرهیز از دروغ

5. پرهیز از مستی

6. پرهیز از بدگویی

7. پرهیز از خودخواهی

8. پرهیز از نادانی

9. پرهیز از دشمنی .

5- فرقه های بودایی

آیین بودا سه فرقه دارد :

1. مهاییانا (yana-Maha) یعنی چرخ بزرگ ، آیین شمالی که در چین رواج دارد. این شعبه ای آیین بودا با طیفهایی از اعتقادات و سنن کنفوسیوس و لائوتسه در چین و شینتو در ژاپن در آمیخته است . یکی از آداب آن که به سانسکریت دهیانا (Dhyana) یعنی تاءمل ، به چینی (Chang) و به ژاپنی زن (Zen) خوانده می شود، شهرت جهانی دارد.

2. هینایانا (yana-Hina) یعنی چرخ کوچک ، آیین جنوبی که در سری لانکا (سیلان) و کشورهای جنوب شرق آسیا مشاهده می شود. پیروان چرخ کوچک آیین خود را تراوادا (Theravada) یعنی آیین نیاکان و بزرگان می خوانند و کتب دینی آنان به زبان پالی است .

3. وجریانا (yana-Vajra) یعنی چرخ الماس . این فرقه در تبت وجود دارد و آیین بودا را با سحر و کهنات و توتم پرستی در آمیخته و تشکیلاتی نیرومند برای خود پدید آورده است . آیین مذکور لامائیسم (Lamaism) نیز خوانده می شود و عنوان رهبر مذهبی مقتدر آن دالائی لاما (Lama Dalai) به معنای رئیس دریاگونه است . از چیزهای جالب توجه این فرقه آن است که هنگامی که رهبر مذهبی آن وفات یابد، راهبان برای پیدا کردن جانشین وی به جستجوی کودکی می پردازد که در لحظه درگذشت رهبر به دنیا آمده باشد. سپس این کودک را با توجهات ویژه پرورش می دهند. وی پس از فراگیری دانش و گذراندن مراحل مختلف به مقام مورد نظر نائل می آید. دالائی لامای عصر ما پس از سرایت کمونیسم چینی به تبت رهسپار هندوستان شده و در آنجا به ارشاد و رهبری مشغول است . اخیرا وی ، برخلاف سنت ، پسر بچه ای را برای جانشینی خود تعیین کرد و به خاطر این مسأله مورد انتقاد قرار گرفت .

قدیمی ترین کتاب مقدس بوداییان تری پیتاکایعنی سه زنبیل نامیده می شود که دارای سه بخش است :

1. قواعد رهبانیت

2. وسیله رستگاری

3. مفهوم فلسفی و روانشناسی .

فرقه های مختلف بودایی نیز کتابهای مخصوص به خود دارند.

پی نوشت ها :

1- برای مثال رک . : اکمال الدین نوشته شیخ صدوق ، ج 2، صص 577-638 و بحار الانوار نوشته علامه مجلسی ، ج 78، صص 383-444 و ترجمه فارسی آن در عین الحیات نوشته علامه مجلسی و در رساله ای مستقل آمده است . در تحریر عربی این داستان ، نامهای آلا را و بودی ستو به بلوهر و یوذاسف تغییر یافته است .